

de zandloper

1980 / 2

een uitgave van de vereniging oud-ede

Mientje met kleindochter bij de opening van
de Oranje-tentoonstelling

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

tel.: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS
of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13-Ede tel.: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als buitenwerk, sanswerk, sierpleister, sigmulto, behangwerk en andere schilderswerkzaamheden.

voor informatie

naar :

JANSEN

Bettekamp 13 - Ede

tel.: 16308

16-03-'01 16-06-'80

IN MEMORIAM MARTEN WIEGERAADT

=====

Terwijl de laatste hand gelegd werd aan de voor u liggende uitgave van de Zandloper, bereikte ons de niet onverwachte, maar daarom niet minder ontroerende tijding, dat onze vriend en medebestuurder, Marten Wiegeraadt is heengegaan.

Bij afwezigheid van onze voorzitter moge ik namens bestuur en leden enige woorden aan zijn nagedachtenis wijden.

Ik laat mij daarbij leiden door indrukken, die mij sinds mijn prille jeugd van onze sympathieke vriend zijn bijgebleven; indrukken, die gewekt zijn door zijn vele bekwaamheden en goede eigenschappen van hoofd, hand en hart.

Als kundig instrumentmaker wist hij het metaal naar zijn hand te zetten, een gave die op mij al als kind grote indruk maakte, toen hij mijn stoommachine wist te repareren, waartoe andere vaklieden geen kans zagen. Een tiental jaren later kruisten onze wegen zich opnieuw, ditmaal in het ondergrondse verzet tegen de Duitse bezetter. Opnieuw ging het er om het metaal naar de hand te zetten, doch nu niet als kinderspeelgoed, maar als onvermijdelijk wapen in een bittere werkelijkheid. Onze vriend Wiegeraadt kende daarbij géén vrees, wèl mededogen. Als verzetsleider in de oorlogsjaren fungeerde hij ook na de bevrijding nog een aantal maanden als plaatselijk commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Daarna werd de Heer Wiegeraadt als wethouder gekozen in het eerste democratisch gevormde college van B. & W. na de bevrijding, een functie die hij gedurende 22 jaren met ere bekleedde. Zoals hij in zijn jonge jaren het metaal in de door hem gewenste vorm dreef, zò beeldhouwde hij in latere jaren als politicus zijn taal. Hij wist maar al te vaak medestanders en tegenstanders op één noemer te brengen en met milde hand tot ingaan te dwingen.

Zijn afscheid als wethouder in 1968 riep vanuit de burgerij een overweldigend en ongekend huldebetoon op. Een eervolle loopbaan werd aldus luisterrijk afgesloten. Nadien kwamen de jaren van bezinning en van consolidatie van een vruchtbaar leven. Zo aanvaardde hij het bestuurslidmaatschap van Oud Ede, stellig als een middel om zijn jachtige tijdgenoten bij voortduring even een pas op de plaats te doen maken en hen te wijzen op de bekoring van onze Edese historie en op de schoonheid van onze bossen, heidevelden en stuifzanden.

De oude ambachtelijke bezigheden van vroegere generaties boeiden hem grotelijks; hij wist urenlang te vertellen over de werkzaamheden en werktuigen van landbouwers en bosarbeiders, imkers en eekloppers, schrijnwerkers, smeden en molenbouwers.

Vorig jaar pleitte hij in het bestuur van Oud Ede voor de heraanleg van de historische trappen-akkers, zoals deze zich in zijn jonge jaren trapsgewijs tegen de Paasberg vleiden. Niemand van ons kon toen bevroeden, dat zijn grondig onderbouwde pleitrede tevens zijn laatste activiteit inluidde.

Via Oud Ede werden het college van B. & W. alsmede de gemeenteraad voor zijn gedachte gewonnen.

Toen ik hem nadien in het Streekziekenhuis bezocht, drong hij met grote nadruk aan op snelle aanpak van het tijdrovende grondwerk. Immers, het voorjaar stond voor de deur en er moest worden ingezaaid!

Er is inmiddels ingezaaid, maar Marten Wiegeraadt zal zijn trappen-akkers niet in bloei zien staan. Talloze anderen zullen evenwel jaarlijks van de aanblik kunnen genieten en dan stellig denken aan de man, die zoveel voor zijn dorp en gemeente heeft mogen doen. Marten Wiegeraadt, hij ruste in vrede!

Ede, 19-06-'80

G. W. Bos,
vice-voorzitter.

DAGELIJKS BESTUUR

voorzitter: D. de Nooy, Wagenaarln 16,
6711 GB Ede-Gld, tel.: 12373.

sekretaris: J. Clant, Amsterdamsewg 34,
6712 GJ Ede-Gld, tel.: 15997.

penningmeester: J. Smit, Arendshorst 29,
6714 LV Ede-Gld, tel.: 32462.

ERE-LEDEN H. M. Oldenhof,
J. de Nooy.

MUSEUM-ADRES

Museum Oud-Ede, Museumpln 7
6711 NA Ede-Gld, tel.: 19554.

CONTRIBUTIE De minimale contributie bedraagt f 15, -
per jaar, over te maken op postrekening
3534268, ten name van de penningmees-
ter van Oud-Ede te Ede.

REDAKTIE van het blad "DE ZANDLOPER"

J. Das, Weerdenstein 205,
6714 CP Ede-Gld, tel.: 17052.

Mv E. Hendriksen, Wilterdinkstr 9
6712 EB Ede-Gld, tel.: 13074.

H. J. Nijenhuis, Molenstr 101,
6712 CT Ede-Gld, tel.: 16838.

eindredactie: S. J. Ouwendijk, Nettelhorst 43,
6714 MA Ede-Gld, tel.: 33089.

KOPY

Alle kopy graag inzenden aan het adres
van de redactie:

Redactie De Zandloper, Museumplein 7
6711 NA Ede-Gld.

VERANTWOORDING voor GEPUBLICEERDE TEKSTEN

De redactie van De Zandloper is u zeer erkentelijk voor al uw bijdragen in de kopy.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van historische- en technische gegevens blijft echter uitdrukkelijk voorbehouden aan hen, die de betreffende kopy hebben ingezonden. Eveneens kan de redactie geen verantwoording nemen voor het niet vermelden van de bron, etc., bij het plaatsen van artikelen en ingezonden stukken.

OVERNAME VAN TEKST UIT "DE ZANDLOPER"

Uit dit blad mag niets worden overgenomen zonder de schriftelijke toestemming daartoe van de redactie.

DE GESCHIEDENIS VAN EDE

Het boekwerk "De Geschiedenis van Ede" is al enige tijd gereed en ligt voor u gereed aan de balie van het museum.

Exemplaren, waarvoor is ingeschreven, welke per 1 juli a.s. nog niet zijn afgehaald, zullen onder rembours worden verzonden, waarbij de intekenprijs zal worden verhoogd met de rembourskosten.

ORANJE-TENTOONSTELLING

De Oranje-tentoonstelling "Vijf Generaties Oranje", die met de verlenging tot en met 2e Pinksterdag 25 dagen open is geweest, heeft een totaal bezoekers-aantal kunnen boeken van 1752.

Onder deze vele bezoekers waren ook ongeveer 36 schoolgroepen die tesamen een aantal van 620 bezoekers vertegenwoordigden.

Voor de herindeling, op- en afbouw van de tentoonstelling zijn 7 mensen bezig geweest met een totaal van ruim 500 manuren.

Deze tentoonstelling kan bij nabeschouwing als zeer geslaagd worden afgesloten.

Burgemeester M.K. van Dijke opent de Oranjetentoonstelling met het doorknippen van het lint, onder het wakend oog van de bestuursleden mevr. E. Hendriksen en de heer D. de Nooy.

STREEKKAART van het dorp EDE, anno 1832

De Vereniging Oud-Ede geeft in samenwerking met de Spaarbank voor Ede een streekkaart van het dorp Ede uit. Deze gekleurde kaart is samengesteld door de heer Osse-koppele en wordt alleen verkocht aan de balie van het museum.

Het formaat van de kaart is 40 x 60 cm en de verkoopprijs is vastgesteld op f 1,95.

Zodra binnenkort de bijbehorende beschrijving gereed is komt de kaart in de verkoop. Via de pers zult u nader op de hoogte worden gebracht.

MIENTJE.....

Zo minse, jullie hebbe laang niks van mien geheard. Veul van jullie hebbe mien in 't museum gevraagd: mins waar blief je de leste tied ?

Noe motte jullie goed begriepe da'k in 't museum de leste tied aokeluk veul wark het gehad en van eigest mot ik me ok nog wat bezig houwe mit Harreme, mer noe he'k dan ok wel zoveul te vertelle, da'k haost niet meer weet waar ik mee mot beginne.....

Jullie he'n vaast wel in de krante geleze dat we bar druk zin geweest in't museum.

Twee tentoonstellingen achter mekaar, now je begriepe wel dat daor een bonk wark an vast zat.

Toch mo'k zegge, dat het aantal bezoekers van de eerste tentoonstelling (312) veur de anwinste uut 1979 mien een bietje tegeviel. Ik had zeker gedocht dat nog veul meer ouwe bekende leeje van Oud-Ee waore komme kieke.

Harreme zei nog: ik het Hent gemist, en Gaart-Derk en Mientje van Jan van Geertrui".

Het was wezeluk de meute weerd wat er te zien was.

Went we hebbe het veurig jaor veul aordig wark gekrege. As ik alleen mer denk an wat die mevrou Geel uut Bennekom naoliet. Ze had bepaold dat Oud-Ee mocht kieke wat er zo al van belang was en de museum-kemissie had het dan ok veur het uutzeuke.

't Is misschien een idee veur aanderen: As je dinge het, die je noe nog niet wil missen, zet dan in 't testament dat je dat wel veur Oud-Ee wilt bewaore. Dan komt het goed terecht.

Trouwens, er gaot geen week voorbie of der komt neit spul bij. 'k Het dan ok heure fluustere -de ore zien nog best heur, minse- dat de museum-kemissie der een traditie van wil maoke om ieder jaor een tentoonstelling van nije aonwinste te houwe.

Het was verrekt aordig dat de wethouwers Aolbers en Beukhof zo maor us kwamme kieke. Da deej Harreme en mien goed, mer 'k vond het ok bar aordig veur Diepeveen en Nijdam, went die minse he'n aokeluk veul wark motte

verzetten, ok al helpe de leeje van de museum-kemissie veulachtig mee.

Mer noe we de Oranje-tentoonstelling in huus hebbe..... minse, minse, het museum was soms te klein.

Mit bevrijdingsdag waore der meer dan 200 minse !

In het gastenboek schrieve de minse wat ze d'r van vonde; van alles staot er te leese: "hartverwarmend-boeiend-goed verzorgd-uniek op Koninginnedag-terecht gedaan-opdat we het niet vergeten! -"

En dat deej mien ouwe hart goed. En veur mevrou Meijering uut Zwolle, van wie we alle spulle te leen hadde, mot dit toch ok wel fijn zin, en ok dat de'r zo goed op alles is gereageerd.

De Börregemeester was d'r en had de vrouw ok meegebracht. Hij had veul wark van z'n openingsverhaol gemaakt. Nao het deurknippe van ut lint, werd met een drie-werf hoera veur de Koningin de tentoonstelling geopend.

'k Het der niet veul van kunne zien went 't museum-kemissielid Henk Verhaaff stond mit z'n breeje rug precies veur me.

De tentoonstelling was georganiseerd saome mit de Oranje-kemissie en dat was aordig, één van die kemissieleeje had ut 35 jaor volgehewe. Mot je indenke, 35 jaor op Koninginnedag en aandere nationaole feestdage feeste organiseren en de minse bezig houwe. Ik ies d'r van ! Toch het hij het geflikt. Het was Hent van de Burg, een echte Ede-naor, een jong van Mannes van Trui van Det, die vrogger an t eind van de Telefoonweg, toen Klarendal geneumd, een kruijenierszaak had. Hent kreeg van de Börregemeester een zilveren medalje van de Federatie van Oranje vereniging in Nederland, as ik 't goed begrepe het.

De tentoonstelling was een groot sukses. Bar veul schoolkienders zijn komme kieke (goed veur de geschiedenisles) en dan komme ze van eiges ok effe bij mien anlope en bij Harreme. Ze viende da we d'r best aordig bij zitte. Laot noe één van die kiender an Diepeveen vraoge of ik de Koningin en Harreme de Koning was.....zo jong zien we d'r noe toch ok weer niet uut.

Ons oudste kleinkind, een deere van onze dochter, kwam laote sien dat ze een aordig boekje op school gekrege had. Mit de oraanje sjaarp um, het ze Harreme en mien een paor daoge gezelschap gehouwe.

Naost de Oranje-tentoonstelling hadden ok de gereedschappe en de klok veul bekieks.

En dan is 't toch jammer as je zoveul minse in 't museum kriegt, dat je een deel van de Eese spulletjes mot opbarge bij zo'n speciaole tentoonstelling.

Veul bezeukers die veur de eerste keer in 't museum waore, he'n dit noe gemist.

Verscheie komme dan ok terug en 'k het ok geheurd dat nog klasse uut de schoole terug komme as 't museum weer in't normaole doen is.

Ik mag noe leije dat het gemeentebestuur ok viend dat we best wat meer ruimte kunne gebruuken. De bovenverdieping is noe leeg en die kunne we dus in gebruik neme, mer d'r mot nog al wat an gedaon wörre. Ik hoop dat d'r wat cente veur los komme.

Minse, ik had nog veul meer op de lever, mer 'k wil gien rusie mit de redaksie. Dus tot een vollegende keer.

Minse, overleg ut; de groete van Harreme en van eiges ok van

Mientje uut 't museum.

WIJZIGINGEN BINNEN DE REDAKTIE

De heer Ad van Leest heeft in verband met zijn verhuizing naar Arnhem helaas de redaktie van De Zandloper verlaten.

Vanaf deze plaats willen wij hem graag dank zeggen voor de lange tijd dat hij van deze redaktie deel uit maakte en voor de inzet die hij altijd spontaan heeft getoond.

In zijn plaats is nu toegetreden tot de redaktie, de heer H.J. Nijenhuis, voor ons en voor velen van u geen onbekende. Hartelijk welkom in de redaktie.

DE BOERENHOFSTEDE "HET PANNENHUIS"

door G. A. Ossenkoppele

Wie vanaf de Kernhemseweg (vroeger Lunterseweg) de Doesburgermolenweg inslaat, komt na ongeveer 200 meter, aan de linker kant een beukenbos tegen.

In vroeger tijden stond hier een flinke boerderij, genaamd "Het Pannenhuis". Wanneer deze boerderij is gebouwd is helaas niet bekend. Uit de naam valt op te maken, dat het één van de weinige boerderijen is geweest, die met pannen was gedekt. Meestal dekte men met stro.

Naast de boerderij stond een bakhuis, een schuur, twee schaapskooien en een hooiberg.

Doordat de boerderij in de nabijheid lag van de Doesburgerheide, zullen er veel schapen zijn gehouden, hetgeen ook al wijst op de twee schaapskooien.

Laten we echter even terug gaan naar de historie.

In 1832 is de boerderij in het bezit van de Douairière R. J. C. Torck van Roozendaal, weduwe van één van de vroegere ambtsjonkers.

In datzelfde jaar vermaakt ze de boerderij aan haar schoon zoon, de Baron van Pallandt van Barlham te Keppel.

Als de baron echter in 1878 komt te overlijden, besluiten de erfgenamen om alle eigendommen publiek te verkopen.

En dat was nogal wat, want de baron had maar liefst vijf grote boerderijen in deze omgeving in zijn bezit, te weten:

-de Grote Kieft (44 ha) en de Kleine Kieft (16 ha), beide onder Lunteren;

-de Bruinhorst (30 ha) onder Ederveen;

-Ede-Lust (46 ha) en het Pannenhuis (50 ha), beide in de Doesburgerbuurt onder Ede.

Gezamenlijk vertegenwoordigden de vijf grote boerderijen een landoppervlakte van ongeveer 186 ha.

Het Pannenhuis was een grote boerderij en werd verhuurd aan Evert van de Brink voor f 320, - per jaar.

Ede-Lust werd verhuurd aan Hendrik Mol voor eveneens f 320, - per jaar, terwijl nog circa 2 ha grond was verpacht aan Cornelis van Grootveld voor f 55, - per jaar.

De grond was hier waarschijnlijk van een betere kwaliteit. Op bijgaand kaartje is de situatie aangegeven, zoals die was in 1832.

Ook op de Genie-schetsbladen (de voorloper van de topografische kaart) komen de namen van beide boerderijen reeds voor (de schetsbladen zijn van omstreeks 1807).

Tussen het Pannenhuis en Ede-Lust lagen nog twee boerderijen, met name Pothoven en Vita Nova.

In een akte wordt Vita Nova aangeduid als "Heerenboerderij, hetgeen al voor zichzelf spreekt.

Bij een veiling in 1879, waarvoor heel veel belangstelling is, koopt de heer H. J. Heuvelink (architect te Arnhem-naar hem genoemd is de Boulevard Heuvelink) ongeveer 57 ha van de bezittingen, en wel:

-27 ha van Ede-Lust voor een bedrag van f 10.350, -;

-30 ha van het Pannenhuis voor f 10.500, -.

Het eerste wat Heuvelink doet is in 1879 het Pannenhuis laten afbreken. Ede-Lust volgt in 1885.

Bij navraag bij de familie Heuvelink in Arnhem, bleek dat inmiddels alle archieven waren opgeruimd en men niet kon achterhalen om welke reden de boerderij was afgebroken. Evenmin was te achterhalen wat er verder met Evert van de Brink is gebeurd.

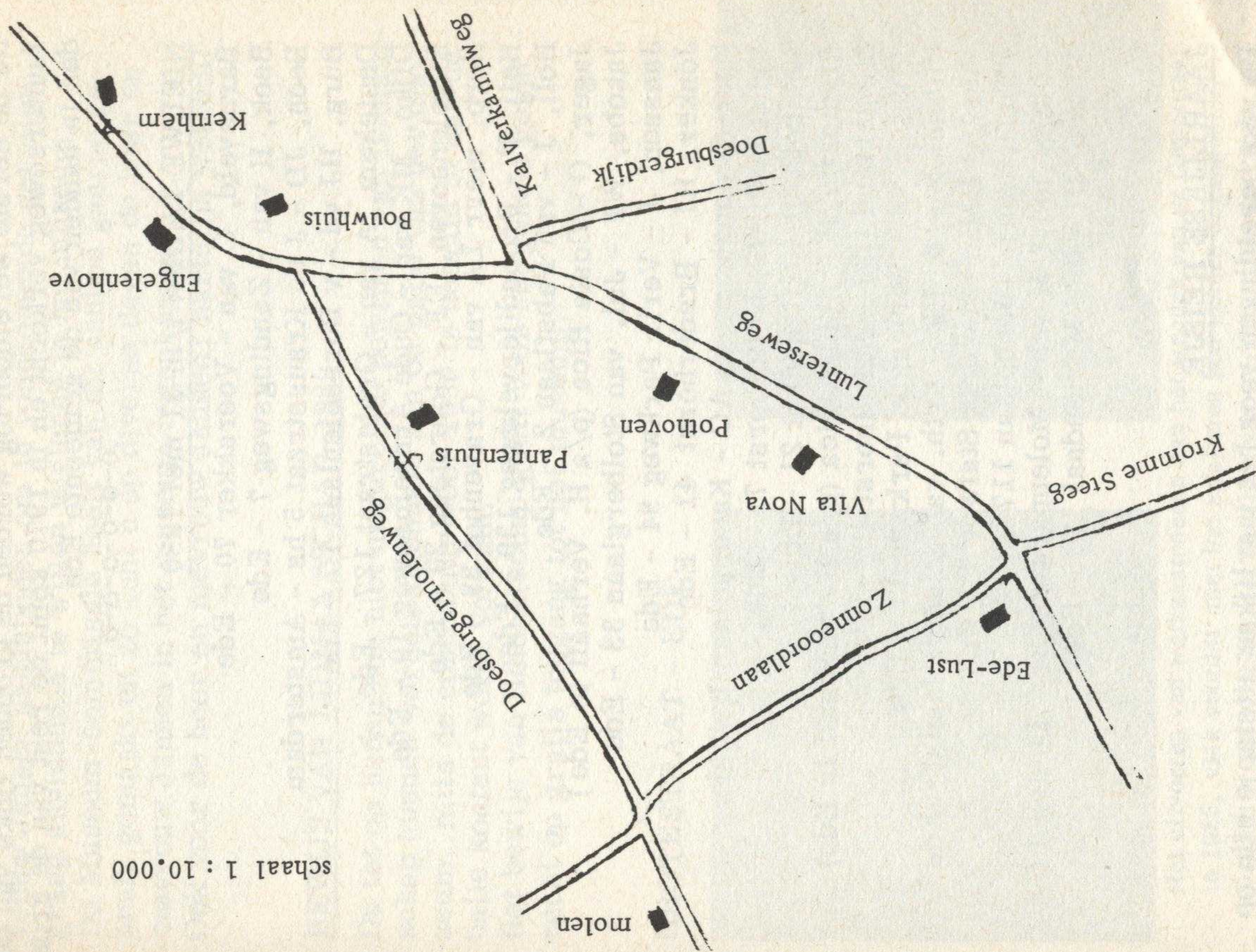
Speelt wellicht de grote landbouwcrisis uit die tijd een rol? Waarschijnlijk zijn er gronden aan iemand verhuurd.

Als in 1899 Heuvelink komt te overlijden, besluiten ook diens erfgenamen om de bezittingen maar te verkopen.

In 1900 koopt boswachter C. Staf, als gevolmachtigde van M. C. Gravin Bentinck, geboren Baronesse van Heeckeren van Wassenaar, gehuwd met Graaf W. C. P. O. Bentinck en Waldeck Limpurg, de gronden, die op dat moment nog 57 ha groot zijn voor een bedrag van f 19.000, -

De familie Heuvelink verkocht derhalve met verlies.

In de akte wordt een bepaling opgenomen, dat de Grafelijke familie ongeveer 1,80 ha zal moeten afstaan aan de Spoorwegmaatschappij "De Veluwe" te Barneveld, voor de aanleg van de spoorlijn Ede-Lunteren, en wel voor de zelfde

schaal 1 : 10.000

prijs per ha als de grond is gekocht van de familie Heuvelink.

Na de eerste wereldoorlog worden de gronden links van de Lunterseweg verkocht en in 1970 komt de rest van de gronden in handen van de gemeente Ede.

o-o-o-o-o-o

NIEUWE LEDEN t/m 31 mei 1980

Barneveld, C van - Voerakker 70 - Ede
Beek, H van - Zandingsweg 7 - Ede
Been, JD - J de Krausstraat 5 hs - Amsterdam
Burg, HJ vd - v Borsselenlaan 15 - Ede
Deutekom, A van - Grotestraat 127 - Ede
Dijke, MK van - Oude Arnhemseweg 19 - Ede
Engelenhoven, EF - Goorsteeg 20 - Ede
Herp, mevr LA van - Gravenhof 38 - Ede
Heij, P - Proosdijerveldweg 139 - Ede
Holl, J - van Pabstlaan 2 - Ede
Jager, G - Costa Rica (p/a H. Verhaaff te Ede)
Jakobs, WF - Jul. van Stolberglaan 33 - Ede
Janssen, J - Verl. Parkweg 84 - Ede
Jonker, HJ - Brederhorst 41 - Ede
Kaat-de Jongh, mevr AC - Kazernelaan 1 - Ede
Lagerweij, V - Nettelhorst 71 - Ede
Peteroff, R - Glindhorst 21 - Ede
Plantagie, R - Zuid-Africa (p/a H. Verhaaff te Ede)
Slingerland, CJ - Nettelhorst 49 - Ede
Steeg, J vd - Verlengde Parkweg 11 - Ede
Uittenbogaard, RE - Arth. van Schendellaan 6 - Ede
Visser, HMP - Hendrik Stafweg 1 - Ede
Voorst, van - Tooroplaan 117 - Ede
Zanten, mevr M van - Molenparkweg 34 - Lunteren
Zetten, JH van - Mariëndaal 112 - Ede

JAARLIJKSE REISJE

De voorbereidingen voor het jaarlijkse uitstapje zijn op dit moment nog niet geheel afgerond.

U zult binnenkort nog nadere mededelingen ontvangen.

ASSISTENTIE IN HET MUSEUM

Tijdens de laatste jaarvergadering hebben de heer en mevrouw Jansen aangeboden om in voorkomende gevallen graag assistentie te willen verlenen in het museum.

De Museum-commissie heeft van dit aanbod gaarne gebruik gemaakt en zo kunt u op diverse dagen de heer en mevrouw Jansen in het museum tegenkomen.

Ook voor de heer en mevrouw Jansen: hartelijk welkom!

BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP-1980.

De tot op heden nog niet uitgereikte bewijzen van lidmaatschap kunnen worden afgehaald aan de balie van het museum, mits de contributie voor 1980 is betaald of aan de balie kontant wordt voldaan.

Het bewijs van lidmaatschap geeft voor het gehele gezin recht op gratis toegang tot het museum.

GROTESTRAAT - EDE

Het uitvoeren van werkzaamheden aan het wegdek van de Grotestraat in 1955, vlak voordat met het asfalteren kon worden begonnen.

Duidelijk een verschil met de wijze van werken, zoals dat op dit moment gebeurt.

FOTO WUBBO DE JONG

Gulden met gehelme koningin Wilhelmina en tekst Wilhelmina in Londen.

FOTO'S HOLLANDSCHE BANKUNIE NV

Sigarettendover van cent, stuiver en „1/4" cent, tezamen 6 1/4, de scheldnaam voor Seyss-Inquart, de „Reichskommissar".

Zinken oorlogskwartje met ingeslagen tekst Rotmof en OZO.

FOTO HOLLANDSCHE BANKUNIE NV

Zinken dubbeltje met driekruinenboom, die niet „Germaans" genoeg was.

MUNTEN SCHRIJVEN OORLOGS-HISTORIE

In de eerstvolgende editie van De Zandloper een uitgebreid verhaal over hoe munten historie maakten in de laatste wereldoorlog.

Ook in Ede werden munten als hierboven afgebeeld gebruikt.

de 2211111111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111

1111